

86

KOLozSVÁRI M. KIR. GAZDASÁGI AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

szám.

Țara Noastră

DIRECTOR: OCTAVIAN GOGA

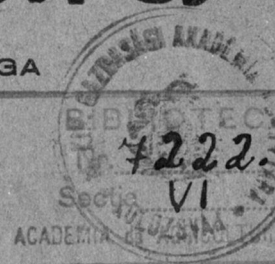
ANUL IV

Nr. 50

16

DECEMBRIE

1923

În acest număr: Ideia națională, conferință ținută în fața studenților din Cluj de Octavian Goga; Reforma școlară de Octavian Prie; Talentul a triumfat de Alexandru Hodoș; Glasul cifrelor de Em. B. Vasiliu; Fantoma lui Kristoffy de a. h.; Gazeta rimată: Partidul celor cinci de Aristoteles Pytagora Xenis; Insemnări: Inegalitatea oamenilor, Pactul dela Ciucea, În căutarea unității... Prevestirea unei furtuni, „Lupta“ înregistrează, Și „Adevărul“ înregistrează, După conferințele dela Cluj, Vinovatul principal, Mai catolic decât Papa, Epilogul unei cabale, Cărți și reviste...

CLUJ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA : PIATA CUZA VODĂ NO. 16

Un exemplar 8 Lei

© BCUCluj

Țara Noastră

Ideia națională

— Conferință în fața studenților universitari din Cluj

Și eu am fost în Arcadia, domnilor studenți!...

Tot ce regret, e că s'a scurs multă vreme de-atunci, douăzeci de ani, dacă nu mai bine, de când pe malul Dunării la Budapesta s'a cheltuit tinerețea înfrigurată a generației mele de universitari ardeleni. Cât trec zilele și pun o mai mare distanță între rosturile de-odinioară și cele de astăzi, cu atât îmi apare mai greu și mai tulbure sbuciumul nostru care-a rămas în urmă.

Se va găsi de sigur cineva odată, să se apropie cu mintea de vremile de ieri și să reconstruiască pe seama posterității o icoană sufletească a cărturarului nostru de-aici, în ultimele două decenii care-au precedat prăbușirea Ungariei istorice. Acest cronicar va avea de zugrăvit un tablou întunecat și mișcător: tăcerea noastră dinaintea furtunii. În această perioadă, o concepție de stat nenorocită, purtând în ea germenul morții, a făcut să ne sbatem subț svârcolirile ei cele din urmă, cele mai îndărătnice și mai violente. Din ori-ce lature ar fi să judecăm tendințele de cutropire ale vechiului regim, ele apar odioase și insuportabile. E un aspect posomorât de ansamblu, capitolul de strangulare a unui popor. Pagina cea mai tristă însă care ne urmărește și azi ca o boală de adolescență e închisoarea intelectuală în care-am trăit noi, lupta surdă și desnădăjduită ce-am dat pentru a ne crea un acord între sufletul moștenit și preceptele civilizației care veneau să ne înstrăineze...

Alma Mater dela Budapesta...

Subt zidurile ei reci și sure patru ani de zile s'a plimbat revolta mea. Mi-aduc atât de bine aminte de vârtoarea noastră de-atunci. Trei sute de studenți români smulși din umbra satelor ardelenesti, aruncați prada molohului acolo în metropola dușmană. E o poveste umilă, amară și plină de înțeles. Pare că le văd și azi rândurile băieților care aduceau toată sfiiala și cuviința țărănească în vâlmășagul străin. Eram picături agitate într'o mare care avea de gând să ne anihileze, eram punctele de observație, posturile de avangardă ale românismului primejduit în existența lui. Un angrenaj savant, o vastă șurubărie era angajată la distrugerea noastră. Pedagogia opresorului avea la bază ideia de-a ne face ienicerii culturii maghiare. Pentru acest scop colaborau toate dimprejur: școală, mediu, gazetă, fiecă respirație. Era o luptă inegală și neconținută. Din toate colțurile ne pândeau acest duh cutropitor, subt ale cărui rețele meșteșugite trebuia să ne strecurăm noi trei sute de desrădăcinați. Imi apar acum în mod postum crâmpiele din nemiloasa risipire de energii. Subt cupolele de bronz se mișca stângaci și timid firea noastră dela țară, furnicarul ungaro-semit, ne păstra nici o înrudire, eram călători speriați fără nici un razin, ulițele lui. Pretutindeni, în sălile de cursuri, în bibliotecă, în laboratorii, în foiletoanele ziarelor, la teatru, în glumele noastre cotidiene, molohul se furișea după noi să ne otrăvească cu suflarea lui...

Și cu toate aceste, domnilor, n'am fost învinși!

Din această încrucișare de forțe am ieșit de-asupra. În cămă prăfuite unde se adăpostea sărăcia noastră de bieți bursieri, ca în niște cetăți fermecate, nu putea pătrunde sgomotul profan de afară. Acolo ne frământam noi, în luptă grea cu mizeria, în luptă cu problemele complexe ale studiului, în luptă cu sintaxa limbei materne, se călea armura noastră de mâine. Ca figura miticului Ianus aveam o față care privea înainte și alta care se uita înapoi. Înainte era câmpul întins al civilizației, înapoi era căsuța noastră din deal, care ne vorbea în noapte. Din acest amestec de senzații și îndemnuri se împletea cântecul ascuns al sufletului, povața noastră de fiecare clipă. După opera de abstracțiune a băncilor universitare, așteptau undele noi ale amintirilor rustice, zestrea sfântă a copilăriei noastre. Seara, câteodată, când ne întâlneam cincisprezece inși pe muntele Gelert dincolo de Dunăre la cărciuma unui șvab, mi-aduc aminte, la picioarele noastre urla babilonul care ne scăpa din cătușele lui. În odăița unde beam vin acru coborâ Ardealul cu patimile lui aspre, era toată protestarea țarinii de-acasă, erau doruri câmpenești prinse în recitativul plângător al doinelor dela plug, printre ele zâmbea cicălitur o poezie de

Coșbuț sau fulgera o strofă din Eminescu, erau snoave de șezători și tropare bisericesti, era ritmul secular al istoriei noastre pe care-o duceam mai departe. O solidaritate de sectă ne strângea într'un mănunchiu, aveam conștiința limpede a unei tovărășii militante. Din această atmosferă se înfiripa cultul misterios al căminului strămoșesc, și se exalta în măsura apăsării dușmane. Erau zadarnice toate metodele de desființare ale înverșunatului pedagog ostil. Cădeau teorii de seminarii făurite ca să ne clatine, cădeau neputincioase tentaculele multiple ale asfaltului, cădeau înfrânte toate ispitele Budapestei. Pe marginea Dunării ne duceam des în amurguri, dar în vreme ce priveam valurile înspumate ale marelui fluviu, ochii ne călătoreau departe, și subt tâmplele înfierbântate simțeam cum ne svâcnesc răzvrătirile Oltului... Atunci, în această particulară configurație de împrejurări, o seamă de studenți, tineri și îndrăzneți ca dvoastră, în ochi cu aceleași străluciri și în suflet cu aceaș ideal de artă, am înjghebat revista „*Luceafărul*“ și ani dearândul, țin minte, într'o pivniță dosnică unde se instalase mica noastră tipografie, ne întruneam permanent cenacul de conspiratori cu prisos de nervi și cu gesturi largi, coborându-ne pe hârtie visul rebel, avansând prin svârcolirea noastră subterană, cine știe, un preludiu al desrobirilor viitoare...

De-atunci, pipăindu-mi conștiința, m'am întrebat deatâtea-ori: în ce religie ne-am închinat de ne-am putut păstra sufletele intacte, refractare la toată otrava dimprejur? Cum s'ar putea numi taina noastră, miracolul acestei izolări, instinctul sigur care ne-a smuls totdeauna din ghiarele valului? Este, domnilor, *ideia națională*, credința fanatică în patrimoniul specific al neamului. Din doctrina veacului al nouăsprezecelea, introdusă definitiv în toate fibrele continentului, noi ne-am ales cu această moștenire. Am înțeles fragmentar mai întâi, limpede mai pe urmă, că în oceanul sbuciumat al omenirii noi suntem o insulă cu flora ei deosebită și că a îngădui să se distrugă această insulă înseamnă a tolera un furt în atelierul de evoluție universală. Această convingere rămasă din părinți noi am slujit-o fără ezitare, subordonându-i toate energiile noastre. Cu cât gândurile ni se apropiuau mai mult de pragul maturității, cu atât ideia ni se părea mai legitimă. Literatura și politica în care ne-am frământat noi s'au înfățișat cu această pecete. Călăuziți de-o supremă utilitate am creat un catechism al datoriilor noastre dela care nu ne-am abătut. Ne-am zis: noi suntem precursorii unității unui popor, noi trebuie să ne jertfim pentru coeziunea lui, noi trebuie să facem din hecatombele noastre pedestalul gloriilor de mâine...

În curând ne-am dat seama că tot clocotul nostru tineresc nu era decât o părțică din funcțiunea organică a marelui tot. Neamul întreg își înșiruiuse în linie de bătaie puterile lui. Când, acum douăzeci de ani, am trecut pentru întâia oară la București, simțind în toată ființa mea deslănțuindu-se fiorii granițelor, privind împrejur am priceput că în proporții mărite și acolo se cântă acelaș cântec larg, de ale cărui cadențe eram robiți noi în subsolul dela Budapesta. Mi-a fost de-ajuns să mă uit în lături, să mă apropiu de pulsul vieții literare de atunci care era mai înrudită cu preocupările mele ca să văd bine, că paralel cu mișcarea noastră dela „*Luceafărul*“, din capitala României radia acelaș spirit artistic, mie perfect familiar, aceeaș literatură care se adăpa din acelaș isvor comun. Scriitorii din generația mea: Iosif, Chendi, Cerna, Sadoveanu, înstrunau și ei melodia care ne robise pe noi în sbuciumarea fecundă a odăițelor de studenți de pe malul Dunării. Tot atunci se ridicase Nicolae Iorga, să ordoneze aceste sbucniri spontane de energie, să desprindă firul roșu al atâtor manifestări răslețe, și să dea în revistă „*Sămănătorul*“ doctrina unitară. Era, domnilor, *ideia națională*, fluidul magnetic al acestei unanime resurecțiunii, o literatură care răscolea sufletul poporului românesc și fixa valorile lui, o volbură pornită din adâncimile de jos năzuind spre culme. Degrabă mi s'a lămurit suprafața vastă a noului crez: în conștiința obștească a românismului, dincolo de frontierele vremelnice, ca un reflex al instinctului popular și ca o rezultantă a evoluției de veacuri se înstăpânise în toate inimile lozinca *unirii*. Cu o frenezie nestăvilită se rostogolea pretutindenii valul biruitor, noi nu eram decât martorii unui proces istoric îndeplinind porunca fatală a vremilor. Societatea întregă din România veche, lăsând la o parte raționamentul politicei curente și calculele diplomaților, apucase pe acest fâgaș de unde nu mai era întoarcere. În toate domeniile vieții publice, în școală, în armată, în saloane ca și în cătune, în mii de glasuri și în diverse forme vorbea sângele românesc rostindu-și sentința lui inapelabilă, prinsă atât de sugestiv de graiul înflorit al lui Delavrancea: „*Suntem una, un singur trup revărsat de amândouă părțile munților, Carpații ne sunt șira spinării*“...

Un scriitor ungur, bun cunoscător al trecutului nostru, d. Iancsó Benedek, într'o carte apărută de curând, tratând istoria iredentismului românesc urmărește prin lumina evenimentelor această desfășurare seculară, arătând că dela Mihai Viteazul încoace un impuls conștient al tuturor manifestărilor noastre de viață ne-a împins spre unirea politică și că războiul recent al desrobirei nu e decât o verigă într'un lanț de evoluție. Indureratul autor din vecini are dreptate. Ideia națională

la noi, pornind din conștiința organică a unității, pe care au păstrat-o masele anonime totdeauna, s'a desfăcut încetul cu încetul, a cucerit toate mințile și a devenit suprema noastră dogmă. Războiul s'a desprins ca un fruct copt din această ideologie a vremii. Acum că a trecut ca un vifor groaznic peste capetele noastre, când stăm să-i drămuim deslănțuirea, înțelegem că ei s'a impus cu puterea fatalității, că nu l-a făcut nimeni, că nu e opera chibzuinții unor singuratici ci descărcarea vulcanică a unei epoci: triumful ideii după îndelunga acumulare de energii a atâtor generații. Războiul întregirii neamului l-a decretat conștiința tuturor, nu ca o socoteală de câștig, ci ca o pornire furtunoasă fără frâu, un uragan moral exprimat nimerit în fraza lapidară a răposatului Filipescu: „Sire, ori te încoronezi la Alba-Iulia, ori mori pe câmpia Turzii, altcum praf s'alege și de țară și de dinastia ta“. Inflăcăratul patriot, acest târziu ecou al boierimii noastre de baștină, a avut viziunea limpede a realității: noi trebuia să mergem la moarte ca la un examen al credinței, nu ca la împlinirea unei probleme de rațiune. Așa a fost războiul nostru, sinteza lui mi-a dat-o un tânăr sublocotenent adus de pe câmpul de luptă împușcat în piept, care când m'a recunoscut o clipă în delirul lui mi-a încolăcit brațele după gât și mi-a murmurat în friguri cuvântul: *Alba-Iulia...* Nu fusese niciodată în Ardeal, dar murea pe buze cu parola istoriei noastre de veacuri, un soldat al ideii...

Domnilor, scriptura s'a împlinit, epopeia s'a încheiat și o nouă răspântie se găsește în fața noastră. Ideia națională, razimul de căpetenie al vieții de stat, trebuie adaptată împrejurărilor schimbate.

Poate nu greșesc când afirm, că după jertfa mare, resursele de energie creatoare scăzând, mersul ascendent al acestui crez s'a oprit și o linie de oboseală a intervenit în rândurile noastre. S'ar părea că după tensiunea tranșelor nervii discordați cer odihnă și că pe urma vărsării de sânge noi ce-am câștigat în suprafață am pierdut în adâncime. În ori-ce caz, privind în jurul nostru și spunând adevărul întreg, trebuie să recunoaștem că viața publică în opera ei constructivă nu are nici tăria nici inițiativa pe care le cere noua alcătuire de stat, că fenomene de desagregare se ivesc în aparatul nostru de putere și că mai ales resorturile morale ale societății au pierdut din vigoarea lor. Sunt atâtea și atâtea semne care legitimează cele mai serioase îngrijorări. Poporul românesc, ieșit de sub patru stăpâniri deosebite, purtând influințele a patru organizații de stat dispartate și a patru culturi fără puncte de înțudire, sângerând pe atâtea fronturi, în prima lui perioadă de unire se înfățișază sleit și fără un relief deosebit în rezistența lui.

Spiritul curent arată semne de slăbiciune vădită, este o răsturnare a valorilor care ne-a dat criza principiului de autoritate atât de necesar într'o muncă de consolidare, este o ezitare și balansare permanentă în conștiințe din care a rezultat o criză a partidelor politice și ca o consecință a acestor neajunsuri o reală criză a parlamentarismului nămolit în inacțiune și retorică stearpă. Pătura conducătoare, ce ar trebui acum când se face țara subț ochii noștri să-și dea toată măsura ei, e năvălită de un pozitivism cras care-i neutralizează pornirile colective. Dăm impresia că suntem un trup deșirat și bolnav și pe trupurile bolnave, d-voastră știți foarte bine, așa a fost totdeauna: se ivesc de obicei paraziții. Uitați-vă împrejur, din toate părțile globului călători după noroc ca într'o nouă Californie descind pe acest pământ binecuvântat cu care nu au nimic comun decât exploatarea lui. Din toate părțile granițele ne sunt invadate de musafiri cu privirea scrutătoare, semănători de corupție și de blesteme, făcând să crească spuma incertă a orașelor și trezind o dără de penibilă descurajare în sufletul neprihănit al țăranilor noștri. Acest val de străinism crește necontenit ca o coloană de cuceritori ivindu-se pretutindeni și lăsând în urmă o filosofie amară, convingerea lor cea mai fermă, că nouă de aceia ne-a fost dat să ieșim din robia egipteană ca să intre ei în Canaan...

Astfel stând lucrurile, un sentiment unanim de protestare mișcă toate firele alese și le strânge la olaltă. Ne întrebăm cu groază: acesta e epilogul epopeii, darul postum al destinului după atâtea gramezi de oase îngropate pe toate câmpurile de bătaie? Un elementar instinct de conservare tresare în noi, o agitație surdă se simte printre rânduri și se propagă din om în om. Lumea își zice cu neliniște: să ne smulgem din marasm, să alungăm zarafii din templu, să spălăm din nou altarele noastre! România unită ne-a dat-o o concepție națională eroică, ei bine, tot numai această concepție de eroism intransigent ne-o poate păstra, s'o reintronăm deci în conștiința publică și să tragem toate învățămintele ei! Așa judecă toți acei oameni în căror minte să păstrează netulburată continuitatea de gândire, înlănțuirea programatică cu trecutul. Cine-ar trebui să ia asupra-și această operă de pedagogie a mulțimii, infuziunea zilnică de credință și sugestii coordonate metodic în vederea egoismului sacru al acestui popor.

Sarcina ar fi să revie presei, care e pretutindeni cel mai viu laboratoriu al conștiinței obștești. Imi veți da voie să stărui și de astădată și să repet și cu această ocazie, apăsând cuvântul, toate constatările ce-am făcut asupra unui trist capitol al zilelor noastre.

Domnilor, la noi ca și în alte părți presa din vremuri vechi a fost o tribună consacrată de îndrumare a opiniei publice. În gazetele noastre s'a pulverizat zilnic tot ce-am crezut, tot ce-am nădăjduit în ziua de mâine. Ziarele reprezintă nervii impresionabili ai unui popor în fluctuațiunea lui cotidiană și un organ de publicitate e o bucatură de toate zilele care se servește societății. Aceste adevăruri au fost înțelese totdeauna și de de-aceia cei mai buni, temperamentele de apostoli, au coborât odinioară la noi în gazetărie și-au scris cu sângele lor pagini nemuritoare. Să vă vorbesc de activitatea ziaristică a lui C. A. Rosetti, de împletiturile de fulgere ale lui Eminescu, sau de articolele de-o jumătate de veac ale lui George Barițiu aici în Ardeal. Știți foarte bine cu toții că istoria noastră politică se confundă cu istoria presei românești și că ideia națională și-a propagat evanghelia ei prin aceste tipare indispensabile.

De-o sută de ani respirăm prin presă, gazetele sunt plămâni neamului.

Perioada de după război cu lăncezeala ei ne-a împins într'o teribilă maladie, ni s'au bolnăvit plămâni, domnilor, atacați în mod in-tempestiv de miasme parazitare. Nimic nu poate învedera mai evident criza sufletească în care ne găsim, ca faptul că secretul tiparului l-am pierdut din mână, a ieșit din familie, și-a intrat în posesiunea altora. După pleiada marilor gazetari cari prezentau o garanție intelectuală și morală pe seama publicului, negustorii analfabeți au acaparat ziarele și-au preschîmbat apostolia în tarabă. Un spirit nou s'a sălășluit deodată cu ei în ziaristica țării. Este mai întâi o absolută atrofiere a sentimentului național. Adevărurile organice ale sufletului românesc pe care noi le-am aruncat de-apururi în cumpăna istoriei ei nu le pricep și nu le propagă. Este, al doilea, o metodică îndrumare a spiritului public spre-o alvie internațională, un cinism necunoscut în anele noastre, o tendință de-a deminua prestigiul credințelor din străbuni, o nesocotire a valorilor dela înălțimea tronului regal până jos. Scri-sul lor lasă impresia că suntem o societate pripită, fără rădăcini, oameni ai clipei fără morminte, un fel de târg slobod în care toate sunt de vânzare. Adăugați la acestea nota anti-intelectuală, brutala inconștiență cu care se tratează toate problemele curente...

La lumina acestor dureroase constatări, întreb: este o asemenea presă un organ al consolidării noastre de stat? Este pentru raporturile noastre externe o oglindă reală a situației și pentru viața noastră de interior un stimul necesar?

Două exemple, domnilor, ca să vedeți unde suntem !

Câteva luni în urmă, la Lausanne, vă aduceți aminte, a fost o conferință interaliată la care a participat și România. Oameni politici ai tuturor statelor s'au întrunit să rezolve o mulțime de chestiuni pendente pe urma marelui război. Gazetarii i-au însoțit ca să prindă indicațiile lor și să le transmită fiecărei țări în parte potrivit interesului special al fiecăruia.... Delegatul nostru la conferință a fost ministrul de externe d. I. G. Duca, — cine credeți că a fost cancelarul autorizat al opiniei publice: domnul Iacob Rozenthal..... Vă puteți imagina biata Românie, aluatul nostru plămădit din lacrimi și sânge în vijelia războiului, ce strașnic și priceput susținător a avut în persoana abilului director dela „Dimineața“ și „Adevărul“..... Mai mult, vă amintiți, întrepidul luptător întorcându-se în țară a publicat în gazetele sale un lung interview cu doctorul Rakowsky, delegatul Sovietelor, cu care spunea dânsul, a avut lungi întrevederi. Stăruiți, vă rog, cu o analiză de două momente asupra acestor interesante convorbiri pe malul lacului de Geneva: Rakowsky, revoluționarul, invectivându-ne țara și domnul Rozenthal, democratul, apărând din răspuseri teza românească. Se găsește cineva care să doarmă liniștit, în credința că am avut un avocat bun?...

Al doilea exemplu sugestiv și plin de-o tristă semnificare. Astăvară, știți, au fost serbările aniversării morții metropolitului Șaguna. Posteritatea recunoscătoare s'a închinat în cripta luminosului patriarh. La Rășinari douăzeci de mii de țărani, în frunte cu Regele, Regina și moștenitorul tronului, înconjuțați de guvern și de frunțașii țării, s'au dus să-și plece genunchii. Am intrat în biserica amintirilor de copilărie sgduuit în toată ființa mea. Niciodată nu mi-a fost dat să simt cu-o mai cutropitoare putere biruința ideii ca în acele clipe, în colțul de strană, la poalele iconostasului unde în fumul de tămâie stăruiau parcă toate umbrele strămoșilor mei. Privirile mi se îndreptau aiurite peste mulțimea curioasă, când dintr'odată, ca printr'un capriciu nebun al simțurilor, mi-a apărut sub amvon figura absentă și profană a unui așa zis ziarist, originar din Polonia mi se pare, expulzat odinioară din Regat și prăvălit recent în țară. Inchipuiți-vă, el venise nenorocitul să reprezinte presa la groapa nemuritorului arhieru. Din condeiul lui trebuia să se desprindă praznicul nostru, tot misterul troparelor bizantine care ne legănau atunci, toate tresăririle intime ale moștenirii noastre atavice. El era chemat să le talmăcească și să le multiplice într'o sută de mii de exemplare până în ultimul cătun, făcând educația maselor. Vă mărturisesc o profundă milă m'a desarmat în fața lui, o

milă profesională, sărmanul voiajor în ale tiparului, subiectul era așa de greu pentru puterile lui...

Am smuls aceste două pilde, ca să vedeți că suntem într'o ridicolă anomalie, în complexul daltonism moral și într'o eclipsă a inteligenței. A combate aceste exagerări, a cere revenirea la matcă, a predica normalizarea, e datoria fiecărui cuget onest. Pe noi nu ne va înfrica țipătul micilor condotieri, cari vorbesc de huliganism când noi pretindem respectul talentului, sau de antisemitism, atunci când acordând o plenitudine de drepturi tuturor cetățenilor, reclamăm pe seama noastră modelarea opiniei publice în spiritul tradițional al ideii naționale. Dacă n'am face acest lucru, dacă am îngădui să degenereze presa dela apostolat la o întreprindere comercială robită capitalismului internațional, ar însemna să scăpăm din mână diriguirea sorții noastre și să alunecăm pe povârniș. O astfel de prăbușire ne-a fost dat să vedem și să urmărim la vecinii noștri unguri, a căror presă dinainte de război a fost cea mai clasică manifestare a gazetăriei industrializate. Confecționată fără nici o convingere, monopolizată de neofiți și aventurieri, schimbând în bani mărunți instinctele josnice ale mulțimii, a cântat pe toate strunele: a făcut apoteoza unui război în care n'a crezut, ne-a călcat în picioare pe noi fără să ne cunoască, a fost reacționară cu Tisza, republicană cu Károlyi, bolșevică cu Béla Kún și s'au găsit destui care în mod postum să afișeze simpatii întesate pe seama noastră.

Noi vrem să învățăm din pățania altora, de-aceea suntem în gardă și ne găsim unii care lămurim lumea cu toate desavantajile pe cari le comportă dușmănia necruțătoare a acestor îndrăzneți antreprenori de opinie publică la noi.

Presa însă, domnilor, e numai o lature a acestei tendințe de dărâmare care se afirmă tot mai sgomotos în anii din urmă. Fenomenul e mult mai complex și mai îngrijitor. Ziarul apare ca un fel de anticameră a artelor și literaturii, de-aceea din coloanele lui se poate descifra năzuința unei penetrații adânci în domeniul creațiunii artistice și literare. Musafirii de care vă vorbeam nu se mulțumesc să rămâie în serviciul bine retribuit al actualității, ei cer cuvânt acolo unde se spun verdictele definitive ale sufletului nostru. Iată un teren mai inofensiv, de pildă, unde ne-au năvălit oaspeții cu producția lor exorbitantă. Este pictura. Dacă vă duceți la București vedeți astăzi în toate părțile expoziții de tablouri ale unor artiști cu nume exotice cari s'ar putea întâlni tot așa de bine și la Kalkutta și la Filadelfia și la Breslau. Credeți, că în aceste exhibiții nemiluite se deslușește ceva

din misterul lui Grigorescu, profilul țărancelor noastre, poezia apusurilor de soare din munții Vrancei, mestecenii lui tremurați în zarea de toamnă, sau carul cu boi al minunatului povestitor dela țară? Este aierul românesc al lui Luchian, particulara duiosie a florilor lui, care sunt florile noastre în cel mai gingaș cutremur al petalelor? Nimic din frumosul specific cu care ne-am străduit noi să complectăm o simfonie a universalității. Sunt pânze zugrăvite de penel străin, de-o retină care vine din altă lume. Am remarcat cu deosebire cum peisajul este căzut în desuetudine la acești nou-veniți, cărora tainele naturii nu li se desvelesc și cărora nu li s'a spovedit nici un copac din pădurile noastre. În schimb însă avem un gen a cărui supraproducție prezintă o eflorescență bolnăvicioasă: e caricatura, domnilor. Infăptuire bastardă a artei, în cumetrie cu gazetăria, brodând pe impresii fugitive și de suprafață, se înrudește cu aptitudinile acestor firi vagabonde care nu se fixează nicăiri. Nu e însă nici spiritul gallic cu vivacitatea lui elegantă și generoasă, nici umorul anglo-saxon cu sănătoasa luj ingenuitate grotescă, nici râsul românesc plin și sonor, în galeria nenumăratelor inseilări zilnice. Mi-aduc aminte, astă-vară, când cu serbarea eroului necunoscut, din prilejul celor două minute omagiale în amintirea mortului, un ziar bucureștean publică o caricatură a unui cetățean exasperat că bărbierul nu-i poate trage măseaua, un fel de penibilă grimasă pe socoteala sicriului... Vă spun sincer, dela rânjetul tragic al lui Shylock nu țin minte să mai fi înregistrat o senzație atât de desagreabilă și tulburătoare.

Tărâmul de desagregare intelectuală însă care ne apare mai asaltat astăzi de influințe străine pe urma unei invazii din afară e în literatură. Aci e sanctuarul unde se păzesc tablele legii, manifestarea unui popor desfăcută de fluctuațiile vremelnice, cum am zice, raportul lui cu eternitatea. Literatura noastră ca și în alte părți a fost în trecut încarnarea vieții din acest colț de umanitate, oglinda strălucitoare a unui neam, o literatură națională. Deschideți ori-ce pagină din cărțile lui Eminescu, Coșbuc sau Delavrancea și veți vedea toți care ați răsarit din pulberea acestui pământ că este un sentiment familiar care vi se pune în față, o atmosferă cunoscută care vă învăluie, sunteți acasă în lumea lor de simțiri și imagini, vorbiți voi înșivă, trecutul și viitorul vostru: sinteza neamului. Literatură națională înseamnă a prinde într'o formă artistică criteriile specifice ale diferențierii de suflet, gama distinctivă a unei plămădeli etnice. Literatură națională e creațiunea amintițiilor autori, fiindcă în scrisul lor cer cuvânt adevărurile noastre. Cetiți o strofă de Eminescu și veți găsi în ea morbi-

teța intelectualității noastre dela stârșitul veacului trecut, cetiți „*Nunta Zamfirei*“ și vă vor încunjura plâsmuirile mitice ale fanteziei populare, pe când „*Sultânica*“ lui Delavrancea vă arată ce doruri pâlpaie la vatra țaranilor munteni și din ce farmec se îmbină idilele lor rustice... O înlănțuire firească leagă într'un mănunchiu unitar și armonic aceste sbucniri răslețe de lumină, dându-ne toate împreună tabloul sintetic al românismului. Mai este ceva. In istoria literaturii noastre moderne se poate desluși o continuitate de spirit normală, generațiile se succed trecându-și din mână în mână moștenirea lor intelectuală. Dincolo de lozincele epocii care se schimbă și cad există un substrat de înrudire în cursul vremii dela culme la culme: e ritmul permanent și invariabil al rasei.

Domnilor, un aspect nou și straniu se ivește pe câmpul literar în vremea din urmă la noi. Firul legăturii cu ziua de ieri s'a pierdut și clișee de import tulbură ierarhia valorilor consacrate. E o producție hibridă pe care-o văd prin colțuri de reviste, pagini de poezie vapo-roasă, o ciudată psihoză literară cu diverse etichete exotice: expresionism, dadaism, Rabindranath-Tagorism... E o atmosferă mocnită în care speciale sonorități de cuvinte se prind într'un dans macabru gâtuind subiectul. Firește leit-motivul cunoscut al solului nu se mai întâlnește, țăranul a dispărut de mult ca obiectiv literar, nu mai vorbește nici câmpul nostru, dar nu mai e nici ecoul pasiunilor care ne chinuesc pe noi... Este un fenomen curios de desrădăcinare artistică, o abatere spontană dela toate legile evoluției. In mijlocul acestui cor de cântăreți cu disonanțele lor, splendorile trecutului recent apar deplasate. Coșbuc, mort acum cinci ani în floarea vârstei, pare a avea vârsta lui Homer cu tot uraganul creațiunilor lui epice. Imi veți permite să vin cu o mărturisire de ordin personal. Când cineva din detractorii mei, unul care mi-a făcut concesiia de-a admite că n'am răposat încă, mi-a aruncat ca o fulgerătoare ironie porecla de „bătrân poet“, a avut perfectă dreptate. Concepția literară căreia mi-am supus eu tot vârtejul de gânduri, o socotesc un anahronism în acest ansamblu de stridente psalmodii contemporane, singura mea mângâiere e de-a-mi căuta un acord cu trecutul nostru și cu valorile necontestate din alte părți. Mă întreb însă, care e taina acestui salt vertiginos, ruperea bruscă cu toate tradițiile? Cinci sau zece ani cu tot bagajul lor de transformări contează în desvoltarea sufletească a unui popor ca o perioadă care poate justifica o complectă schimbare de mentalitate? S'a elaborat în acest timp scurt o nouă zestre intelectuală fără nici un punct de sprijin în frământarea de ieri? Sau, poate, avem a face cu un fenomen

de mimetism literar, cu formulele înstăpânite grabnic prin transmisiunea unei civilizații cu care ne înrudim? Nu cred, nici una nici alta. Evoluția de spirit e o undulație euritmă, cultul tradiției și în literaturile apropiate e mai evident ca ori când. Explicația o văd mai simplistă și mai dureroasă. Sunt oapeții, domnilor, care după-ce au pus stăpânire pe presă se instalează și în literatură. Sunt interpușii dintre noi și trecut, cei mai antipatici mișiși din zilele noastre. Nu mi-a trecut nici odată prin gând să admit o imbecilitate de spirit în artă, să justific scleroza literară, nici să propovăduiesc o estetică conservatoare. Dimpotrivă îmi dau seamă că în republica libertății de gândire revoluțiile sunt creatoare, ele purifică și fecundează. Dar, să-mi fie îngăduit ca în numele credinței pe care-o am că un patrimoniu literar și artistic este suprema avuție a unui neam, eu să apăr prerogativele sângelui și să deplor ori-ce infiltrație inoportună. Dacă în viața politică, noi care avem o concepție de toleranță civilizată nu vom contesta nici odată drepturile asigurate prin legămintele noastre internaționale, dacă pe seama tuturor minorităților etnice stăm pe baza absolutei egalități cetățenești, unitatea noastră de suflet vrem s'o menținem ferită de promiscuități disolvante. Iată de ce stăm la poarta moștenirii de veacuri în postură de priveghere și vrem să marcăm bine granițele noastre intelectuale pe-acest petec de pământ, pe deplin conștienți că în ziua când tolerăm invaziile sufletești bătălia noastră este iremediabil pierdută.

Domnilor, v'am vorbit de valori abstracte, de imponderabilele care după judecata mea determină mai hotărâtor existența unui neam. Ar fi poate de dorit, ca în fața dvoastră să fiu dublat și de-un om al raționamentelor materiale care ieșind din acest domeniu al abstracțiunii să vă dea strigătul cifrelor, să vă vorbească de-o penetrație a străinilor la noi, de năvala sutelor de mii care fără nici o legătură s'au așezat aici ca un flagel economic, de schimbarea radicală a raporturilor de proprietate în favoarea lor, de despoierea pripită a pădurilor noastre, de farsa sinistă a așaziselor naționalizări pe tărâmul industrial și-al finanțelor și, ce e mai trist, de noul aspect demografic al țării, care se modifică zilnic împotriva intereselor românești... Atunci ați vedea că un tragic paralelism se menține între fenomenele de ordin moral și material și că lăncezeala în fața acestor manifestațiuni, actuala inerție, echivalează cu-o dureroasă criză a ideii naționale.

În fața situației numeroase întrebări ni se înfig în conștiință și cer un răspuns. Suntem noi un popor minor, o plămădeală inferioară menită să creeze numai platforma pe seama altor seminții de aleși? Suntem

slavii, predestinați să ducem cu sudori de sânge bolovanii la piramidă, pentruca din vârful ei să sfideze alții eternitatea. Este statul român o capricioasă improvizație a istoriei universale, fără posibilitatea de-a salva interesele rasei dominante?

Tot atâtea puncte de întrebare care opresc lumea în loc în timpul din urmă la noi și neliniștesc sentimentul obștesc. Nu e, cum s'a zis de către pescuitorii în apă tulbure, o pornire de xenofobie a societății românești; e un gest de apărare. Dvoastră, studenți, prin instinctul suveran al tinereții, prin impulsul de idealism al vârstei și prin acel spor de simfirie care e apanajul firesc al generațiilor viitoare, ați sesizat o primejdie și v'ați pus deacurmezișul ei. Nu vă văd ca pe niște suflete înguste refractare la ideile de progres, ci ca pe-o expresiune nefățărîtă a unui neam întreg. Zece mii de băieți, smulși din mijlocul poporului, reprezentând toate clasele sociale, sbuciumându-se de-acelaș crez în munca lor intelectuală, nu pot însemna un caz de demență colectivă. Că aveți și lozince greșite, se poate, dar inspirația dvoastră e din ogașa normală a trecutului nostru, sunteți ideia națională în marș, noul popas pentru ziua de mâine. Ca și noi cei de-odinioară, care acum douăzeci de ani într'o pivniță dela Budapesta prin instinct am resimțit pulsul vremii și ne-am fanatizat de bătăile lui, tot astfel dvoastră astăzi aveți intuiția realității... De sigur, potrivit împrejurărilor schimbate, nu vă comprimați entuziasmul și revolta într'o conspirație subterană ca noi acolo pe malul Dunării, ci ieșiți la largul strigându-vă credința, dovedind prin acest strigăt numai un prolog al operei constructive de mâine, dorința de-a introduce în atelierul activ al neamului forțe creatoare.

În acest chip mi-a apărut mișcarea dvoastră, desfăcută de orice exagerări trecătoare și mai ales liberă de multe acuzații meschine ce vi s'au adus din partea elementelor subversive care au avut toată înțelegerea pentru o întreagă galeție de criminali și o jignitoare rigiditate pentru dvoastră. Când v'ați ivit așa sbuciumați și când am înțeles că din diverse motive sunteți aproape orfani cu altruismul vostru generos, în sufletul meu, ca o rază întârziată a tinereții care s'a dus, mi-a încolțit o pornire de apropiere părintească sau de curată frățietate...

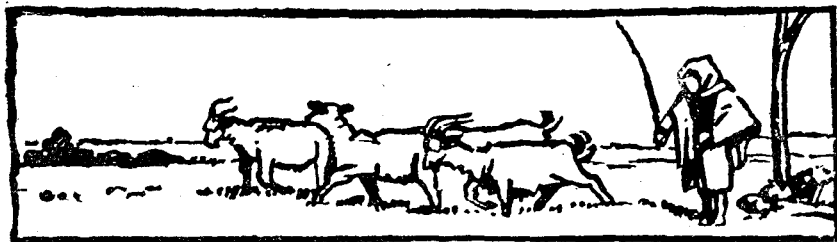
Cercetându-mi conștiința, trebuie să vă spun că nu sunt un răscolitor al urii, fiindcă întreg capitalul meu de ură s'a topit în flăcările pârjolului înfricoșat de ieri... Cataclismul cu cortegiul lui de nenorociri mi-a desvelit mai bine ranele omenirii și m'a împins spre ceata tuturoră care caută tămăduirea lor. Când mai anii trecuți, la Paris, pe vremea congresului de pace, într'o societate de literați și filosofi, un

bătrân gânditor m'a întrebat, dacă nu e sosită vremea unei înfrățiri generale a muncitorilor intelectuali de pretutindeni pentru a combate bolșevismul moral și-a salva valorile umanității, mi-am permis să-i răspund următoarele: „Ieri nu eram pregătit sufletește pentru un asemenea efort, fiindcă de câteori mă cheamau îndemnurile largi umanitare, între umanitate și mine, eu simțeam paravanul unui jandarm ungur care cu atitudinea lui mă făcea să recad în clocotul protestării mele singulare și să mă nămolesc în ura care ațâță și diferențiază. Astăzi paravanul a căzut, nu mai simt nici un obstacol, vreau să plutesc în plin umanitarism, — cu-o singură condiție: să fiu în luntrea mea și să iau toate măsurile să nu mă înec.“

Ideia națională, domnilor, e luntrea cu care plutim noi și din care dorim să înregistrăm curente mari de simțire universală. Mai mult ca oricând, românismul, dacă se silește să ia măsuri pentru a nu fi înghițit de valurile dimprejur, trebuie să înțeleagă acest adevăr. Dvoastră, cum vă văd eu, sunteți vestitorii resurecțiunii de mâine, când poporul nostru întreg biruindu-și toate bolile ereditare se va însănătoșa pe deplin având o viziune clară despre misiunea lui. „*Scrieți băieți, scrieți,*“ — spunea odinioară apostolul Heliade, — simțiți, băieți, simțiți ideia națională, îndrăznesc să vă zic eu, dacă vreți să faceți din tine-reța voastră un titlu de mândrie pentru tâmpelile cărunte care v'așteaptă și dacă mai târziu, când domesticiți de viață, privind înapoi, vreți să puteți repeta cu poetul, în toată seninătatea lui reconfortantă duiosul refren :

Și eu am fost în Arcadia!

OCTAVIAN GOGA

Reforma școlară

De doi ani așteptăm să se depună pe biroul Corpurilor legiuitoare mult anunțata reformă a învățământului. S'a spus, cu ocazia tuturor congreselor corpului didactic, că reforma își are cadrele stabilite: mai rămân câteva amănunte, ca să poată fi luată în discuție. Dar, amănuntele s'au dovedit în cazul de față mai strașnice decât temelia, căci astăzi nu se mai vorbește de reforma învățământului.

Care poate fi cauza?

Material pentru studiu este adunat atâta în arhivele ministeriale, încât nu știm ce s'ar mai putea adauga nou la rezultatul tuturor congreselor și anchetelor școlare, cari s'au ținut din 1919 și până astăzi. Iar experiența birocratică a ministerului a putut să întregească aceste rezultate încât materialul așteaptă numai să fie cuprins în articole și în paragrafe, ca să ia forma unei legi definitive.

Cu toată situațiunea aceasta, reforma stagnează, promisiunile ministeriale în legătură cu apropiata ei punere în discuțiune au rămas până azi niște *pia desideria* și nu știm dacă în sesiunea aceasta parlamentară vom avea prilejul să o vedem și noi. Părerea generală e că ar fi un deosebit noroc dacă am avea acest prilej. La ministerul Instrucțiunii nu se pare să se fie cristalizat o concepție precisă în materie, așa cum cere o reformă ca cea școlară, care e astăzi de cea mai capitală însemnătate.

Aceasta o deducem din felul ciudat cum a fost condus acest departament de doi ani încoace. Idei precise nu am prea avut ocaziune să întrezărim, iar lipsa aceasta de statornicie n'a putut fi substituită de veșnica fluturare a cazurilor izolate, pe cari fluxul și refluxul actualității le ridică la suprafață.

Am asistat la ordonanța prin care în anul 1922—23 s'a introdus uniforma școlară pentru ca la începutul acestui an ordonanța să se revoace. S'a șters examenul de maturitate, obișnuit în școlile noastre din Ardeal și s'a introdus examenul de capacitate din vechiul Regat, fiindcă e mai simplu și mai adecvat vremii. S'a introdus examenul de absolvire al cl. IV de liceu și dorim guvernului viață barem până

la anul viitor, când îl va elimina cu siguranță. Tot așa va fi și cu examenul de absolvire a cl. IV primare, care, — am arătat altădată pentru ce, — închide calea băeților de țaran de a trece în școlile secundare.

Cu ordonări și revocări, cu chițibușuri mărunte, am ajuns ca școlile noastre să devină niște cetățui, în cari băiatul sărac nu mai poate pătrunde din cauza uriașelor cheltuieli iar întreținerea școlilor a ajuns să fie pusă numai în sarcina părinților.

În schimb nici o singură problemă școlară nu s'a rezolvat. Problema *școlilor confesionale* e gata să aprindă lupta în orice moment între guvern și confesiuni! Până în prezent ministerul dă: învățătorii, confesiunile dau: clădirile școlare. Un raport de drept, care să reguleze această situație hibridă a învățătorului și a școlii nici până astăzi nu există și confesiunile își mențin toate pretențiile și asupra școalelor și asupra învățătorilor. Ministerul face acelaș lucru, iar învățătorii sunt nevoiți să se eschiveze între doi stăpâni, cari, fațalmente, au amândoi dreptate.

Despre problema școlilor *minoritare* nici nu mai vorbim. Pusă la vreme de noi ca o chestie de dreptate și nu de putere, astăzi nu mai este nimeni lămurit cu cece se face pe acest teren.

Dar, unde suntem cu *organismul administrațiunii școlare*? Acesta, în forma cum l'au stabilit vechile legi din Transilvania, de mult nu mai există. Dar nu există nici în felul, cum prevăd legile din vechiul Regat, ci atârnă în aer ca sicriul lui Mohamed. Ar fi inutil să mai vorbim de vechii revizori cu atribuțiile și drepturile lor binedeterminate în lege, sau de directorii regionali cu sfera lor largă de control și dispunere. Astăzi administrația școlii se face prin emisari trimiși dela centru cu instrucții pentru moment și revocabile oricând.

Ce este cu *descentralizarea administrațiunii școlare*, și cine mai vorbește astăzi de așa ceva? Odată se discuta foarte mult asupra descărcării ministerului central, despre introducerea circumscripțiilor școlare în vechiul Regat, despre lărgirea descentralizării administrative din Transilvania și din restul țării. Cece vedem este că supraîncărcarea ministerului Instrucțiunii face ca administrația școlară să sufere de toate nevoile, în primul rând de lipsă de unitate, de lipsă de precisiune și mai ales de lipsa grabnicei rezolvări a chestiunilor.

Cum s'a rezolvat chestiunea *pensiilor* corpului didactic? Aș vrea să găsesc pe acela care în urma împrejurărilor de boală, sau imposibilitatea de a mai servi — căci numai aceștia cutează astăzi să treacă la pensie — ar ști să ne spună precis, cari vor fi retribuțiunile lor.

Iată numai câteva din problemele imediate, cari zilnic cer să li se dea o deslegare definitivă, căci altcum tot cece se face pe teren școlar devine iluzoriu. Pentru a face față acestor probleme nu mai este suficientă mentalitatea obicinuită de ieri.

Dar nu numai chestiunile externe școlare sunt cele ce se ridică cu atâta impetuozitate la suprafață și cer o deslegare, mai sunt și cele de ordin educativ și cele interne ale instrucțiunii.

Care va fi tipul comun al școlii normale de mâine? Care va fi tipul școlii primare? Dar școala secundară? Nu mai vorbim de re-

forma învățământului superior, unde s'a încercat unificarea încă în 1921, pentru ca la o jumătate de an să se revină, deși aceasta s'a făcut în baza unei hotărâri a consiliului universitar.

Înăuntrul acestor cadre se ridică o serie de alte probleme, cum e chestiunea liceului modern și real, chestiunea limbilor moderne, a dexterităților și a studiilor cari reclamă aptitudini înăscute, chestiunea școlilor particulare, și mai presus de toate problema școlilor profesionale, a internatelor și atelierelor industriale, cari cer tot cu mai multă stăruință locul principal în cadrele preocupărilor noastre. O reformă școlară, care să fie oglinda vie a tuturor preocupărilor și aspirațiilor noastre naționale, nu poate trece la ordinea zilei asupra acestor chestiuni și e prin forța împrejurărilor constrânsă ca să le facă loc în noul cod cultural. Dar vom avea noi încredere, în felul strâmt cum se face politica culturală românească astăzi să se găsească calea adevărată, care să dea această deslegare și să satisfacă toate așteptările?

Prima condiție pentru o operă de felul acesta ar fi dacă s'ar lărgi orizontul deasupra ministerului Instrucțiunii. În cazul acesta ar trebui reorganizat mai întâi ministerul central prin introducerea unei distribuții raționale a muncii, care să dea celor cu răspundere destul timp pentru o activitate productivă pe terenul politicii culturale.

Aceasta însă cu greu o vom vedea înfăptuindu-se. Și tocmai acesta este cazul, reforma învățământului va trebui să întârzie și să aștepte alte vremi mai fericite, când patima politică va fi mai puțin aprinsă, iar oamenii mai puțin preocupați de pasiuni trecătoare.

Dar chiar și dacă reforma s'ar depune pe biroul Camerei, nu putem crede că în viforul în care s'a făcut, cu slaba contribuție de care s'a bucurat, să fie de fapt *codul nostru cultural*, care să trăiască mai mult decât viața făuritorilor lui.

Căci până când ministerul de Instrucțiune nu va fi centrul de pulsație al întregului neam și arsenalul tuturor forțelor cari cred în viitorul acestei țări întregite, nu va putea să dea o operă care să cuprindă tot ceea ce exprimă aspirațiunile noastre de cultură și civilizație în viitor. Acesta este probabil motivul, pentru care de mult timp nu se mai vorbește de o reformă școlară, și probabil că nici nu se va vorbi în curând.

OCTAVIAN PRIE

A triumfat talentul!

Când am ieșit Duminecă la amiazi din sala Teatrului național din Cluj, pierdut ca o picătură fierbinte în mijlocul curatului entuziasm intelectual revărsat prelutindeni în jurul meu, repetam în gând, mereu, ca o cadență interioară, cunoscuta strofă sentențioasă a lui Vlahuță: — „Ca'n basme e-a cuvântului putere... De când tot aud pe oameni vorbind semenilor lor și de când îi văd pe aceștia ascultându-i, rareori am avut prilejul să fiu de față la o asemenea isbândă strălucită a farmecului pe care-l răspândește cuvântul.

Și am priceput numai de cât pentruce fusese pusă la cale cabala, pentruce atâta pornire dușmănoasă scrâșnise în umbră, pentruce o urzeală întreagă de mărunte bărfeli de suburbie încercase să zădărnicească această isbândă. În ziua când afișe modeste, albe, anunțau simplu, fără niciun zgomot de reclamă, conferința dlui Octavian Goga despre *Ideia Națională*, a fost ca un ordin de mobilizare în tabăra partidului național. Dl Iuliu Maniu, șeful, și-a lăsat baltă numeroasele sale preocupări cerebrale cari îl poartă pustiu între București și Bădăcini, a descins foarte îngrijorat în redacția *Patriei* din Cluj, și-a convocat aghiotanții, a ținut consiliu de familie acasă la d. Romulus Boilă, și a organizat atacul concentric. Dl Alexandru Vaida a scos dintr'un coș cu rufe murdare basmul său plin de fiere de-acum treisprezece ani cu unul Kristoffy, iar dl Albert Honigman dela București și-a trimis prin curier special, — mi se pare prin d. Leonard Paukerow, — mica sa contribuție de calomnii: „afacerea cu hârtia“, „cheful dela Cannes“, „vânzarea Banatului“, și celelalte, toate, pe cari le-am văzut întinzându-se ca o pecingine urâcioasă în coloanele organelor partidului național.

Răsvrătitul cântăreț al Oltului nu mai era decât: *un poet răsufat*. Indrumătorul dela „Tribuna“ al spiritului unei întregi generații pe drumul naționalismului intransigent nu mai era decât: un om care voise să închine țara lui, plocon, nu știm cărui guvern maghiar de pe vremuri. Purtătorul de cuvânt al frământărilor de-acasă în vremea războiului când fruntașii Ardealului se simțeau siliți să facă umiltoare declarații de credință, nu mai era decât: călătorul vesel, care petrecea în 1915 cu banii dlui Ion I. C. Brătianu.... Cine să vie și să spună

că înscenarea cu Kristoffy a fost lămurită chiar de atunci, cine să vie și să spună că în 1915, d. Octavian Goga cutreera vechiul Regat, pregătind inimile tuturor pentru sângeroasa jertfă care avea să vină, cine să vie și să spună că toate acestea sunt minciuni odioase, neputincioase injurii, stupide născociri? Și cu toate acestea lumea a simțit unde e adevărul, și când un soi de agent provocator, nu știu care văr al cărui nepot al dlui Iuliu Maniu s'a strecurat printre studenți împărțind un petecuț de hârtie, în chip de pamflet certat în primul rând cu gramatica, un fel de lecție cum trebuia întrerupt conferențiarul indezirabil, a trebuit să se facă repede nevăzut, în fața indignărei unanime

Conferința dlui Octavian Goga s'a desfășurat deci în liniște. O liniște încordată, o liniște plină de emoții alese, în cuprinsul căreia vorbele răsunau ca subt o cupolă de cristal. Sala încăpătoare a Teatrului Național, nu cred să mai fi primit vreodată atâția oaspeți. Era ca un ciorchine încărcat, din care e gata să țâșnească mustul ales al însuflețirii. Și ce bine știa să asculte acest public, îngrămădit de-a valma în balcoanele prea neîncăpătoare, în lojile prea înguste, cu ce lăcomie prindea fiecare frază, sublinia fiecare înțeles, se contopea cu fiecare imagine!... Era cu totul altceva decât obișnuita atmosferă de enervare, brutală și vulgară, a întrunirilor noastre publice. Purtat în sfera unor preocupări ridicate, fiecare își uitase patimele cotidiene undeva, într'un colț închircit al gândului, și ochii fiecăruia străluceau de o înflăcărare generoasă în care nu se pripășise nici un instinct rău.

Dl Octavian Goga stăpânește un dar al oratoriei care nu se coboară, ci ridică. În această pricină, artistul nu face nicio concesie omului politic. Adevărurile cele mai elementare, preocupările cele mai adânc înrădăcinate în lumea realității, problemele cele mai aride prind o strălucire neobișnuită, respiră un suflu cald, știu să bată în pulsul inimelor noastre. E duhul creațiunii care sfințește orice ideie.

Așa a vorbit dl Octavian Goga despre *Ideia națională*, purtând-o sus, pe culme, și adâncindu-se apoi în lumea misterioasă în care se zămislesc tainele sufletești ale unui popor. Două mii de oameni erau vrăjiți de acest codificator inspirat al unui crez obștesc. Vorba venea chiar cam de departe. Conferențiarul părea că ține să nu dea niciun moment impresia unei cuvântări de întrunire publică. Glasul era cald și mlădios, dar sobru, aproape solemn. În gesturile scurte și concise stăruia o rezervă plină de înțeles; o mână calmă oprea totdeauna, fără false modestie, ropotele de aplauze pornite din toate colțurile sălii. În toată înfățișarea acestei ținute de o eleganță simplă se desprindea ceva ca o teamă de un succes prea zgomotos. Un soi de scrupul literar, care vrea să triumfe acolo, în partea cea mai bună a minței auditorului, cu cele mai alese arme de luptă.

Așa a și fost triumful dlui Octavian Goga. A fost triumful talentului. A fost o bucurie a spiritului public, prea des asaltat de retorism ieftin și prea de multe ori ațâțat de sgândăria micilor mizerii. Niciun accent declamator nu s'a abătut asupra acestei mulțimi, fericită că drumul pe care vorbitorul îl alesese pentru a pătrunde în preocupările lui era altul decât cel bătut de toți dervișii urlători ai întrecerilor

electorale. Și am văzut la ieșire, în ochii tuturor, aceeași satisfacție colectivă, care stăruiește totdeauna de-asupra prasnicielor sufletești.

Urzeala neputincioasă a detractorilor rămăsese departe. Mi-am adus aminte, atunci, de o recentă vorbă a dlui Nicolaie Iorga, la Cameră. Intrerupsese d. Alexandru Vaida, îngâmfat și țanțoș: — „Domnul Goga nu există în Ardeal!“ Dl Nicolaie Iorga a răspuns: — „Talentul nu se poate desființa, domnule Vaida, și Octavian Goga are mai mult talent decât dumneavoastră din partidul național, toți la un loc“. Intr'adevăr, flacăra biruitoare n'a putut fi înăbușită, ea a țâșnit pe de-a-supra bufnițelor clevetitoare, încălzind sufletele și luminând orizonturi cuprinzătoare.

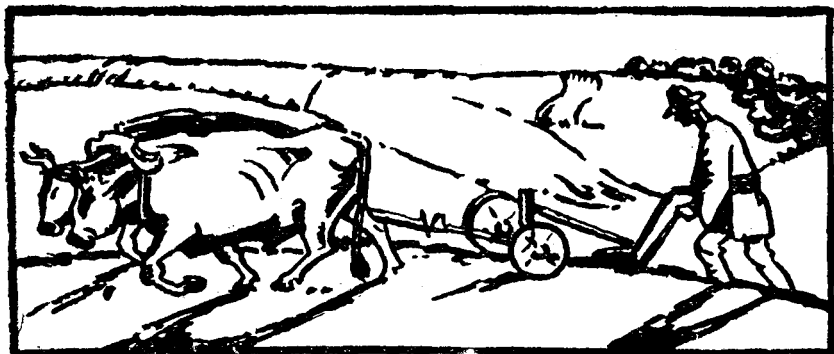
Impresia răspândită în jurul nostru se poate acum verifica ușor. Ar fi de ajuns să privim câteva clipe în tabăra adversarilor. În aceleaș coloane în care, acum o săptămână d. Octavian Goga nu era decât o „valoare înregistrată la bursa politicianismului“, prietenul meu Radu Dragnea, primul redactor al *Patriei* are frumosul curaj de a scrie un articol în care, nu numai că nu repetă înjurăturile anonime de deunăzi, dar justifică pe deplin, cu o judicioasă și sinceri analiză, conferința dela Teatrul național. Sunt, se înțelege, numai „păreri libere“; rostul lor îl despicăm însă ușor din ecoul stârnit în urma biruinței.

Și iarăș îmi vine în minte strofa lui Vlăhuță:

— *Ca'n basme e-a cuvântului putere!*

Da, dar numai atunci, când pe aripile lui vrăjite pâlăie, sus de tot, torța unei credințe.

ALEXANDRU HODOȘ

Glusul cifrelor

Curentul de reacțiune împotriva înăbușirii elementului românesc de către străini și în deosebi de către evrei, — după credința noastră, — cu toate impetuoasele manifestări ale tinerimei universitare și tot interesul ce-l poartă opinia publică, nu este încă pornit pe albia adâncă și sigură care să poată fertiliza ogorul marilor prefaceri mântuitoare. Avem intuiția că problema nu e încă cunoscută decât sub formă sentimentală. Gravitatea ei, înțeleasă numai de puținii inițiați, e cu desăvârșire necunoscută îndeosebi factorilor conducători și în măsură a începe efectiv și metodic, — cât mai e vreme — acțiunea constructivă.

Suntem încă în perioada de trezire.

Convinși de aceasta, ne-am adresat cu alt prilej, și ne adresăm și acum, pu terei nemăsurate de trezire a cifelor. Cifrele nu acceptă controverse — ele strigă, trezesc și conving.

În cuprinsul unei lucrări publicată de curând,¹⁾ am cercetat în amănunte acest raport al cifrelor. Pentru a-l evidenția mai pe scurt însă și mai ușor accesibil marelui public, vom da aici numai unele date, care stabilesc acest raport în concluzii caracteristice.

Și cu acest prilej, ca și cu oricare ne va fi dat, vom mărturisi odată cu indignarea noastră, și primejdia ce-o constituie tradiția mistificării datelor statistice, înrădăcinată în serviciul respectiv al Statului cu privire la străini. Acesta este un fenomen întâlnit de altfel și în alte state cuprinzătoare de străini. Într-o carte de curând apărută, *H. Ford*, candidat la președinția Statelor Unite, se plânge de asemenea contra intervențiilor care determină mistificarea datelor statistice, cu scopul de a se ascunde numărul prea mare al evreilor. La noi însă, mistificările se produc continuu și în așa mare măsură, încât numai pe baza deducțiilor științifice și logice, am putut stabili un raport de cifre aproximative întrucâtva apropiate de realitate.

¹⁾ Situația demografică a României.

Privind în totalitatea ei, populația României, cuprinzătoare de numeroase minorități etnice, am avea următorul aspect numeric, stabilit după metoda mai sus indicată:

Români	11.913.000	sau 70.3%
Evrei	1.590.000	„ 9.3 „
Unguri	1.305.000	„ 7.7 „
Germani	805.000	„ 4.8 „
Ruși și Ruteni, etc.	615.000	„ 3.6 „
Alte nații	715.000	„ 4.3 „
Total	16.943.000	

Deși avem o proporție de 70.3%, care pentru cei ce nu vor să-și tulbure liniștea și preocupările egoiste, ca și pentru Serviciul statistic al Statului, constituie un motiv de liniște, noi afirmăm contrarul, întemeindu-ne pe următoarele considerații documentate precum vom vedea:

1. *Populația aceasta de 70.3%, pentru români, nu numai că nu are tendința de menținere, dar o are pe aceea de a fi redusă vertiginos.* Dovadă avem următoarele tabele comparative ale indiciilor de creștere și descreștere prin nașteri și morți, care arată că deși vigoarea nației noastre nu e întrecută de nici o altă nație conlocuitoare, totuși, diferențele sunt în defavorul nostru:

Mișcarea demografică rurală pe anul 1920 în Transilvania și Banat.

Naționalitatea	Născuți	% ₀₀	Morți	% ₀₀	Excedent	% ₀₀
Români	92.756	34.0	67.858	24,6	24.898	9.4
Unguri, Săcui, Sași, etc.	50.334	32.4	31.088	20.—	19.246	12.4
Evrei	2.368	26.2	1.275	14.1	1.096	12.1

Mișcarea demografică urbană pe anul 1920 în Transilvania și Banat.

Naționalitatea	Nașteri	% ₀₀	Mortalitate	% ₀₀	Excedent	% ₀₀
Unguri	10.507	24	9.486	21.7	+ 1.021	+ 2.3
Germani						
Evrei	2.296	25.2	1.542	16.9	+ 754	+ 8.3
Români	5.028	27.6	5.452	30	— 424	— 2.4
Alte neamuri	92	7.2	112	8.7	— 20	— 1.5

Se vede, prin urmare, că atât la sate, cât și la orașe, deși nașterile noastre sunt cu mult superioare străinilor, din cauza mortalității prea mari, noi suntem *cei din urmă cu coeficientul de creștere*. Și să se noteze că am luat ca exemplu situația din Transilvania și Banat, unde este evident că avem condiții de trai cu mult mai igienice, și la orașe și la sate, decât în restul țării.

În fața acestei constatări, care se face în ce privește raportul de descreștere a populației noastre *în mod natural*, dacă mai adăogăm și *neîntreruptele năvale zilnice de străini*, cine ar putea pretinde că proporția de 70.3% e stabilă și că, mai ales, nu e în descreștere?

2 *Repartiția populației pe naționalități nu este în aceeași proporție peste tot*, ci, după cum se vede mai jos, streinii locuiesc mai mult orașele, pe cari le stăpânesc și prin care ajung a stăpâni: economia, finanțele, profesiunile, presa, literatura, arta și politica, așadar, tot ce înseamnă manifestarea specifică a unei nații.

<i>Diviziuni istorice</i>	Proporția urbană în total	<i>Români</i>	<i>Evrei</i>	Alte nații în maj.creștine
Basarabia . . .	482.000	20.3%	50.4%	29.3%
Bucovina . . .	177.000	11%	49%	40%
Transilvania . .	852.000	21%	26%	53%
Vechiul regat .	1.600.000	60%	35%	5%
Total și procentaj mediu	3.111.000	28.1%	40.1%	31.8%

Privind datele de mai sus să nu uităm însă că ele sunt rezultate aproximative ale unor calcule făcute anume *pe ipoteze minimale* în ce privește străinii, ca să nu ni se poată obiecta o tendință de agravare a rezultatelor. De altfel, mai este de observat că, în ce privește proporțiile date pentru vechiul Regat, ele sunt atenuate în mare măsură de orașele curate ale Olteniei și o parte a Munteniei, în timp, ce pentru Moldova avem în unele orașe o proporție de străini de peste 80%...

3.º — *Proporția aceasta, dezastruoasă, la orașe nu are tendința de-a fi atenuată prin primeniri dela sate, ci dimpotrivă*. O dovadă strălucită ni-o constituie orașul Iași, care eminent e școlar cum i se spune și foarte puțin comercial, înfipt într'un mediu rural românesc, ar fi putut ca, atrăgând elementul românesc să prezinte o tendință de renaționalizare, și cu toate acestea constituie, tocmai cu această particularitate a sa, prin progresiva desnaționalizare ce o marchează, unul din cele mai dureroase exemple.

Am pierdut în acest oraș important, în timp de 58 de ani, 25.743 de unități, în timp ce evreii au câștigat — *în afară de imigranți* — pe calea naturală a nașterilor, 18.928!...

4.º — *Fenomenul acesta, al deficitului rezultat din o mortalitate superioară natalității, este general simțit pe seama românilor în fața străinilor*. Că nu e numai un caz special al orașului Iași ni-o arată alăturatul tabel general, pentru vechiul Regat, asemănător precum am văzut, în rezultate, cu situația din Transilvania.

Tabel de indicile de creștere și descreștere a populației orașelor în vechiul Regat.

Provincia	Proporția excedentului la ‰		Provincia	Proporția excedentului la ‰	
	Români	Evrei		Români	Evrei
Moldova	- 2.1	+12.8	Oltenia	+ 5.8	-12.3
Muntenia	- 7.5	+15.9	Dobrogea	+10.4	-16.4

Pretutindeni românii fiind în descreștere în timp ce străinii sunt în creștere, cine ar putea zice că proporția de 70.3% a românilor, ca cifră absolută, față de cifrele absolute ale străinilor, este mulțumitoare. Mai ales când putem vedea lămurit că și aceasta este supusă unei sigure și progresive scăderi?

Iată dar, puterea de convingere a cifrelor și iată cât de lămurit apare și motivul străinilor cutropitori de-a ascunde realitatea prin mistificarea datelor statistice oficiale.

De aceea, ca o condiție esențială începerei unei acțiuni metodice și eficace de combatere a marelui primejdii naționale ce-o constituie situația noastră demografică, am cerut și cerem, reorganizarea serviciului statistic în conformitate cu interesul ce-l avem de-a cunoaște în tot momentul, lămurit și sincer, mișcarea populației noastre în raport cu a celorlalte naționalități.

Cu ochii țintă pe tabloul de distribuție a elementelor noastre naționale puse în față cu cele străine cuceritoare, așa precum stă înaintea plăcii de distribuție a energiilor mecanicul, trebuie să stea și factorii conducători înaintea celor mai noi și sincere tabele statistice. Pentru a urmări, pas cu pas, efectele tuturor măsurilor și reformelor care nu mai pot întârzia o clipă.

EM. D. B. VASILIU

Fantoma lui Kristoffy

Sleindu-li-se, după cât se vede, izvorul minciunilor mai recente puse în circulație pentru înlăturarea unui adversar neplăcut, patronii partidului național s'au gândit c'ar fi bine să scormonească puțin și prin lada de gunoaie a propriului lor trecut. Și au scos de-acolo povestea, decolorată de vreme, a „trădării“ d-lui Octavian Goga. Trădarea e o veche metehană a directorului *Țării noastre*. El a „trădat“ Ardealul încă de pe vremea *Luceafărului*, când s'a încumetat să imprime luptei naționale o viață culturală mai activă; l'a „trădat“ apoi în vremea neutralității, când a trecut Carpații fără să intre voluntar la artilerie ca d. Iuliu Maniu sau să scrie la *Oesterreichische Rundschau* ca d. Alexandru Vaida; l'a „trădat“ a treia oară când a desființat Consiliul dirigent din Cluj, și tare mi-e teamă că a patra „trădare“ să nu se fi consumat zilele trecute, la Ciucea, unde au fost oarecari convorbiri foarte suspecte cu șefii partidului maghiar...

Patria a ținut să păstreze ordinea cronologică și a început cu o acuzație care a mucezit demult. Ne-aducem aminte, acum treisprezece ani, pe vremea frământărilor din jurul *Tribunei* dela Arad, d-l Alexandru Vaida născocise această inteligentă intrigă, acuzând pe d-l Octavian Goga că și-ar fi oferit serviciile lui Kristoffy, pe vremea aceea ministru de Interne al Ungariei. Cât adevăr cuprindea această învinuire ar putea-o arăta și astăzi procesul-verbal, semnat de d. Alexandru Vaida, prin care acesta retracta întregul său film senzațional, urzit cu atâta grije. Dacă d-l Alexandru Vaida dă semne de o îngrijitoare slăbire a memoriei, i se poate pune oricând subț nas propria sa iscălitură.

D. C. Stere, cu care d. Octavian Goga nu mai are nicio legătură de prietenie încă din toamna anului 1914, și care a fost atunci arbitru recunoscut de ambele părți pentru a cerceta temeinicia învinuirii, s'ar putea rosti în această chestiune și ar putea pune lucrurile la punct. Mai mult încă. Ziarul *România*, care e și ei ziar oficios al partidului național ar putea da lămuriri mai precise, prin condeiul îndrăzneț și categoric al directorului său, d. Sever Bocu, de vreme ce mai ales domnia-sa a avut de suferit pe vremuri de pe urma dușmăniei cu actualii săi patroni. Insfârșit, însuș d. Alexandru Vaida ar putea să scoată „dovada originală“, pe care amenință că o are, dar pe care n'o arată. Sau vrea s'o lase moștenire comitetului de-o sută?

Di Octavian Goga, prin urmare, n'are ce să răspundă. Să vorbească ori d. Stere, ori d. Bocu, ori d. Vaida.... Să vorbească, să acuze, să dovedească. Altfel, sperietoarea cu fantoma lui Kristoffy grozav seamănă cu o bârfeală neputincioasă, morfolită între dinți tociți cari nu mai sunt în stare să muște.

a. h.

GAZETA RIMATĂ

Partidul celor cinci

*Ca orice matematician
Numai cu cifrele lucrez,
Se spun destule vorbe 'n van,
Eu doar pe calcul mă bazez.
Și când împart și când adun,
Pe oameni m'am deprins să-i număr:
Fac lucru rău sau lucru bun,
Mereu i-o chestie de număr.*

*O mie fost-au voluntari
Cu Garibaldi la răsboi,
Dar, răsărind dintre tâlhari,
Fondară Roma numai doi.
Cu doisprezece 'nvățăcei
Isus umblase printre sbiri,
Și-au rămas celebri-acei
Patrusprezece decemviri.*

*Așa a fost și în Ardeal
Mi-aduc aminte, ne'ncetat
Cei din partidul național
Cu-averescanii ne-am luptat...
Noi șeși aveam frunțași de soi,
Ei fără credit (Hitel nincs!)
O sută 'ntreagă eram noi,
Ei nu erau decât vre-o cinci.*

*Dar într'o zi ne-am pomenit
In jocul luptei dintr'odată,
Că adversarii s'au sporit
Și'n iureș groasnic ne-au călcat...
Veneau, prăpăd, de peste tot
Care 'n nădragi, care 'n opinci,
Ca un potop nebun la vot,
Turbat, partidul celor cinci...*

*Și-atunci am înțeles, tardiv,
Că 'n lume totul e incert,
Puținul este relativ
Și 'ntregul nu-i decât un șfert.
Scăderea, vai! n'o socoteam,
Și 'n ferbințeala 'nchipuirii
Bieții de noi, prea mult uitam
Perfida tablă a 'nmulțirii.*

*Azi, tot pe cifre mă bazez,
Și 'ncerc și-acum din nou să număr,
Dar câteodată deraiez,
Și mă încurc în câte-un număr...
Căci ce-a fost mare, azi e mic,
Și-i mare ce-a fost mic întâi:
O sută-adesea nu-i nimic
Pe când cei cinci sunt două mii...*

*ARISTOTEL PYTAGORA XENIS
matematician și membru al partidului
național din Capitală*

INSEMĂRI

Inegalitatea oamenilor. Dl Romulus Boilă a ținut zilele trecute o conferință la Cluj despre „Inegalitatea oamenilor“. N'am fost printre cei șapte români imprudenți cari au ascultat pe fostul șef al Alimentării din Consiliul dirigent. Bănuim însă, că dl Romulus Boilă a avut dreptate. Antropologii au au fixat demult această axiomă a inegalității dintre oameni. Sociologii au descoperit-o și ei la rândul lor, în mijlocul societății. Nu e de mirare că am constatat-o de curând, și noi.

Când s'a zvonit că și dl Octavian Goga va veni să țină o conferință la Cluj, adversarii noștri în loc să caute să determine în jurul ei o luptă intelectuală, sau cel puțin să aștepte cu răbdare desfășurarea conferinței, — cum am procedat, noi față de dl Romulus Boilă, — s'au năpustit cu tot felul de injurii și născociri abjecte.

Acum, conferința dlui Octavian Goga s'a ținut, impresia în public se cunoaște, și lumea din Cluj a avut ocazia, încă odată, să verifice ideea despre inegalitatea oamenilor.

În definitiv, o simplă propunere. Pentru ce nu s'ar face invitația șefilor partidului național să țină câte-o conferință la Cluj? Dl Iuliu Maniu ar putea, în sfârșit, să se prezinte cu vestita sa dizertație asupra minorităților, pe care de trei ani o tot anunță. Ar fi încă o contribuție la aceeaș temă : inegalitatea oamenilor...

Pactul dela Ciucea. Amabilii noștri adversari tot mai pomenesesc din când

în când despre „pactul“ dela Ciucea, prin care dl Octavian Goga, acest cunoscut trădător al tuturor cauzelor naționale dela 1905 incoace, a vândut Ardealul (din nefericire, nu ni se spune pe ce preț) celor șapte frunțași ai partidului maghiar cari l'au vizitat deunăzi. Cu această ocazie se fac și unele confuziuni, desigur involuntare, căci deși chiar gazetele ungurești au publicat numele oaspeților dela Ciucea, *Patria* persistă cu îndărătnicie să creadă că la mult hulita convorbire a participat și dl Sándor József. Ciu dată concepție au însă frunțașii partidului național. Ei au oferit, la Alba Iulia, autonomie minorităților, și nouă ne cer să nici nu stăm de vorbă cu reprezentanții lor. Ei le-au făgăduit locuri în guvern, și pe noi ne obligă să nici nu-i primim în casă !

Dar, pentru că e vorba de tratative, și pentru că se tot p menește de o înțelegere cu Ungurii, ne vom face o deosebită plăcere, în numărul viitor al *Tărei Noastre*, să arătăm cum au tratat șefii partidului național cu Ungurii, când au avut prilejul să trateze, și pentru ce nu s'au înțeles, atunci când aveau toată plăcerea să se înțeleagă.

Puțină răbdare, deci, și se va face lumină.

În căutarea unității... Ziarele din București, cu obiceiul pe care și l'au luat de a căuta în fiecare săptămână un nou aranjament pentru succesiunea partidului liberal, vorbesc acum despre un viitor guvern Maniu-Titulescu.

Bineînțeles, din toată această poveste, dacă d. Iuliu Maniu o fi aflat ceva, cu siguranță că d. N. Titulescu, unul, nu știe nimic. E încă o socoteală făcută de-acasă, cu foarte puțin sorți de a fi realizată în târg. Roadele fantaziei reportericești sunt fără număr.

Ni se pare, totuș, destul de interesantă stăruința cu care protectorii partidului național din Capitală, scontând șansele acestuia la guvernarea țării, caută invariabil o imperechere norocoasă pentru d. Iuliu Maniu. Nu știm cine vorbea odată chiar de fabrica de bere „Bragadiru“. S'au pus astfel în circulație tot soiul de combinații. Ba minister Maniu-Averescu, ba minister Maniu-Argetoianu, ba minister Maniu-Iorga... Acum, a venit rândul formulei: minister Maniu-Titulescu. Răsfoiți colecțiile din urmăle gazetelor d-lor Rozenhal și Honigmann, și încrestați pe răboj nesfârșita serie de tovarăși pe cari bunii confrăți din strada Sărindar s'au năzuit să-i le e, cu o trandafirie liniuță, de numele fostului președinte al Consiliului dirigent.

Cum se lămurește acest fenomen?

Foarte simplu, e nepotolita goană în căutarea unei unități, pentru a fi adăugată la marea nulă pe care o reprezintă capacitatea... deșartă a partidului național. O elementară operație matematică. Evident, lumea binevoitoare ar putea pomeni și despre un cabinet Maniu-Vaida, dar valoarea acestuia ar fi reprezentată prin două zeruri alăturate, și un astfel de cabinet, după cum se știe, nu miroase tocmai bine.

Prevestirea unei furtuni. Ziarul din Cluj al dlui Iuliu Maniu: *Patria*, (pentru că acest bărbat onest și sărac își permite să întrețină o gazetă și la București) a găsit în fine argumentul decisiv, lovitura de grație, destăinuirea

zdrobitoare cu care să nimicească pentru totdeauna pe dl Octavian Goga. Unul din valeții domestici ai partidului național, cu clasica perspicacitate a slugilor cari fumează în lipsă țigările stăpânului, a descoperit în biroul dlui Aristide Blank o fotografie depe vremuri a dlui Octavian Goga, cu o compromițătoare dedicație: „*în așteptarea furtunii de-acasă.*“

Fotografia e din 1919, dela Paris, de pe vremea Congresului de pace. Ei bine, prevestirea a fost perfect adevărată. Astăzi, furtuna a sosit, și șefii partidului național, cu un prudent simț de orientare meteorologică s'au pus la adăpost. Dl Iuliu Maniu și-a plasat nepoții ca advocați la „*Marmorosch Blank*“, iar dl Alexandru Vaida s'a cuibărit în consiliul de administrație al aceleaș bănci.

Prin urmare, dl Aristide Blank s'a ales cu fotografia, dl Octavian Goga o rămas stăpân pe libertatea sa de acțiune, iar dl Alexandru Vaida și familia dlui Iuliu Maniu incasează anual câteva sute de mii de lei, fără să ofere alt autograf de cât cel care rămâne prin registre.

„**Lupta**“ înregistrează. Așa zice ea... Dl Albert Honigman, acest apostol al imparțialității și acest erou al dezinteresării, nu nutrește nici un fel de patimă față de dl Octavian Goga; prin urmare, el nu atacă, nu injură și nu calomniază, ci, cronicar obiectiv al actualității, înregistrează. Cum s'ar zice în limbaul pitoresc al poporului român: nici usturoi n'a mâncat, nici gura nu-i miroase...

Așa s'a întâmplat, se înțelege, și cu povestea de mai sus, a *Patriei*. Tre-când prin aparatul de înregistrare al *Luptei* fotografia dela Paris s'a transformat în ceck. Am înțeles. Ceckul e o veche obsesiune a dlui Albert Honigman, încă de pe vremea guvernului Kerenski...

Inregistrarea e deci cam defec-tuoasă. Din partea noastră, *Lupta* n'a înregistrat până acum decât vre-o câteva picioare, în înțeles metaforic, bine simțite. Urmând această cale, a micilor ticăloșii aranjate în umbra redacției din strada Sărindar, s'ar putea să-i dăm posibilitatea de a înregistra picioarele într'un chip ceva mai palpabil.

În nici un caz, d. Octavian Goga nu se va lăsa înduioșat de înșelătoarele amintiri ale dlui Albert Honigman, de pe vremea când ar fi vorbit publicului prin coloanele *Luptei*. Directorul *Tării Noastre*, care a făcut în viață, ca ori ce creștin, și unele fapte de caritate, nu-și aduce aminte să fi stat de vorbă vreodată cu pomeniții redactori. Dimpotrivă, rupând valul primejdios de contrafacere de pe obrazul, — vorba vine! — al unor negustori de hârtie tipărită, știa dinainte că are să se aștepte la toată această avalanșe de cerneală intrată în putrefacție.

Noi am prevestit scrâșnirea din dinți și revărsarea veninului din cel dintâi număr al acestei publicații. Collecția revistei e martoră.

Și „Adevărul“ înregistrează. Neștiind cum să scape de punerile noastre la punct, d. Iacob Rosenthal, neînduratul censor al averilor care a cumpărat *Adevărul* cu cele 24 milioane misterioase ale sale și care se află acum pe coasta de Azur ca să-și recâștige graiul deranjat, — pentru că facultatea de a scrie i-a lipsit încă din naștere, — a reluat metoda cunoscută. Înregistrează infamii. Dintr'un modest dulap de cărți, *plătît în toată regula* prin directorul de-atunci d. Victor Eftimiu (care, întors în țară, va lămuri această mahalagească bârfeală) se povestește că „*întreg mobilierul luxos din somptuosul castel dela Ciucea a*

fost confecționat gratuit în atelierile Teatrului național.“

Dacă n'am avea temeri serioase că șterpelesc lingurițe, am primi pentru cinci minute, după cari am deschide bine ferestrele, pe cei dela *Adevărul*, ca să constate realitatea. Sau, o altă soluție. Deoarece și *România* reproduce această idioție, acceptăm o delegație a comitetului de o sută dela Cluj, chiar înainte de a înregistra rugăciuni pentru numirea în diferite posturi, cu însărcinarea de a constata cum stăm cu mobilele.

Pentru că, ori facem politică de idei, o lăsăm baltă!

După conferința dela Cluj. Ceeace a prevăzut dl Octavian Goga atunci când și-a scris dinainte conferința sa despre *ideea națională* pentru a nu da loc la confuzii, s'a realizat întocmai. Gazetele rozenthalilor și honigmanilor din strada Sărîn ar s'au repezit cu toată furia asupra dlui Octavian Goga și celebrii slujitori ai condeiiului: dñii L. T. A. și P. O. dela *Lupta* sau dl Z. dela *Adevărul*, tot oameni de curaj și de credință, îl arată acum cu degetul ca pe un periculos și vulgar agitator.

Dacă ar fi să creadă cineva pe acești onești comentatori, conferința dlui Octavian Goga a fost o isbucnire de veninoasă demagogie și o răscolire de ură împotriva evreilor, care în loc să liniștească pe studenți, i-a ațâțat spre „huliganism“.

Și cași cum n'ar fi de ajuns atât, dl Iacob Rosenthal dela *Adevărul* și dl Albert Honigman dela *Lupta*, întrebuițând cum se obișnuște în astfel de împrejurări tot soiul de inițiale anonime, denunță pe dl Octavian Goga, ba partidului poporului, ba „evreilor capitaliști“ din Capitală, ba partidului maghiar din Ardeal, și așa mai departe.

La aceste neputinčioase svârcoliri polemice, noi ce să răspundem? În fruntea acestui număr, cetitorii regăsesc în întregime, cuvânt cu cuvânt, conferința dlui Octavian Goga dela Cluj. Ei pot aprecia veninoasa ei demagogie, accentele ei de ură și acțiunea ei ațăfătoare.

Pentru ce să pierdem deci vremea degeaba, discutând cu dnii L. T. A., P. O., Z., și alte distinse personaje fără stare civilă?

Vinovatul principal. Sub acest titlu, ziarul *Patria* a publicat deunăzi un articol, plin de venin și de greșeli de gramatică, reeditând pe seama dlui Octavian Goga ridicola învinuire „de a fi rupt solidaritatea Ardealului“.

Basmul cu „solidaritatea Ardealului“ îl știm mai demult, decând dl Iuliu Maniu ar fi dorit ca o țară întreagă să boicoteze, alături cu partidul național, încoronarea primului Rege al României-întregite. Dacă a tolera bâlbâiala, a admira prostia și a acoperi permisele însemnează a rupe solidaritatea Ardealului, apoi, cu adevărat, ne mărturisim intru totul vinovați de o asemenea crimă. Da, acest îngust spirit de tarmă al unui separatism egoist și primejdios noi l'am înlocuit cu o liberă frământare a energiilor, cu o luptă largă pe seama intereselor mari ale României între nouile ei hotare.

Este încă o consecință a inegalității dintre oameni, despre care a amintit dl Romulus Boilă în conferința sa. (Și, pentru că veni vorba de dl Romulus Boilă. Emeritul fost șef al Alimentării pe vremea Consiliului dirigent cere mereu să dovedească la bara justiției corectitudinea administrației sale de pe vremuri. Cum ar putea face însă una ca asta, când arhiva, interesanta arhivă a Alimentării s'a pierdut și nu i se mai dă de urmă?) Dar, un singur

lucru nu pricepem. Așa stând lucrurile și dl Octavian Goga fiind culpabil de „runerea solidarității ardelenesti“, aceasta însemnează că partidul național nu mai reprezintă demult unanimitatea Ardealului și că aci sunt cel puțin două tabere care-și dispută întietatea pe terenul vieții publice. Și, cu toate acestea, citiți *Patria* și vedeți că dl Octavian Goga, poetul „răsufat“, nici nu există.

Să nu exiști, și totuși să desparți în două o țară întreagă, iată ce însemnează culmea minunilor în existența politică a unui tânăr popor!...

Mai catolic decât Papa. Din ploaia de nenociri cari s'au abătut asupra Ardealului din pricina d-lui Octavian Goga și pe cari ziarele partidului național, — onoare lor! — le-au descoperit ca prin minune cu prilejul conferinței despre „Ideia națională“, mai desprindem una, la întâmplare. Ci-că tot d. Octavian Goga ar fi autorul luptei confesionale dintre românii ardeleni, luptă pe care fostul ministru al Cultelor ar fi început-o acum trei ani, la Făgăraș, împotriva bisericii unite. Noi nu știm nimic. Nici unul din conducătorii amintitei confesiuni, nici chiar metropolitul dela Blaj, nu s'au arătat vreodată nemulțumiți cu politica bisericească urmată de d. Octavian Goga în timpul cât se găsea în fruntea departamentului Cultelor.

Articolul cu pricina n'a fost scris, prin urmare, de nici unul dintre aceștia. Mai mult decât atât, credem că articolul n'a fost trimis nici de Papa dela Roma, căci fostul guvern prezidat de d. general Averescu era gata să încheie un concordat cu sf. Scaun... Deci, nefiind infailibil, autorul articolului vrea să fie mai catolic decât Papa.

Și pe ăștia, care vor să fie mai catolici decât Papa, e tare greu să-i mulțumești.

Epilogul unei cabale. Studențimea universitară din Cluj a publicat săptămâna aceasta în ziare (nu și în *Patria* sau în *Adevărul*, desigur) următorul comunicat:

„Inițiativa luată mai de mult, adică inaugurarea unor conferințe cu caracter național, pe care nu am putut-o realiza decât acum prin conferința d-lui Oct. Goga, ne îndritue a crede în urma succesului avut că ea corespunde unor necesități reale. Ținem deci să aducem mulțumiri și prinosul recunoștinței noastre d-lui Oct Goga pentru bunăvoința cu care a răspuns invitației noastre.“

„Cu această ocazie ținem de datoria noastră să infierăm cu cea mai mare energie anumitele mașinațiuni politice oculte, cari au căutat să transforme această frumoasă manifestare a unui cald naționalism, în o hidoasă manifestare de patimi politice vulgare și josnice.“

„Nu ne trebuie moralizări și educatori improvizați în momente de realizări constructive, cari în momente de grea cumpănă, când eram orfanii de tot, erau nevăzuți. Atacând pe invitatul nostru, ne-au atacat pe noi, iar dacă n'am reacționat așa cum se cuvine, am procedat astfel, pentrucă nu am voit să ne pângărim sufletele noastre în mocirla politicei.“

Acesta este epilogul nedibacei urzeli de calomnii și denunțuri, pe care partidul național a încercat-o în ajunul conferinței de Duminica trecută, a d-lui Octavian Goga. *Patria* ar putea să-l înregistreze, cu toată satisfacția cuvenită unui succes atât de desăvârșit.

Cărți și reviste. *Revista generală a învățământului*, care și-a încetat apariția în 1916, reapare întinerită, sub

conducerea unui comitet. Numărul I pe Decembrie are articole prețioase, între cari și unul despre reforma învățământului secundar de d. Șt. C. Ion. Abonamentul anual 150 lei, (pentru învățători 120 Lei). Administrația revistei: calea Plevnei 29, București.

Crucea, revistă bisericească de sub conducerea pâr. Econom D. Popescu-Moșoaia, cu articole interesante de cuprins bisericesc. Anul I, Nr. 12—13. Apare lunar, în București, calea Moșilor 161. Abonament 80 Lei

Câmpul, foaie pentru săteni, Nr. 19, Anul XVI.

Revista teologică, Anul XIII, Nr. 11 cu un interesant articol iscălit de N. C. intitulat „In jurul reformei învățământului teologic.“

Viața Agricolă, revista bilunară a Soc. Agronomilor, Anul XIV, Nr. 21.

Clipa teatrală, plastică, muzicală și literară. Anul I, Nr. 26. București, calea Griviței 56.

Peninsula balcanică, București, căsuța postală 328. Nrul 8 pe Decembrie are un judicios articol despre Relațiunile româno-bulgare“ iscălit de d. Ion C. Grădișteanu.

România viitoare, de sub direcția d-lui D. Muntean Râmnic, Ploești. Un articol al d-lui G. Bogdan-Duică intitulat „O. Goga“ și altul al d-lui Muntean Râmnic: *Impotriva literaturii de tarabă.*

* * *

Agatha Grigorescu: Armonii crepusculare, versuri.

Anuarul liceului „Regele Ferdinand“ din Turda.

Ion Israre. *O nouă credință: Conservarea națională.*

C. Cernăianu: *Conflictul cu biserica ortodoxă din Basarabia.* Studiu istoric, juridic, canonic și social.